

BÀI SỐ BẢY

LỤC VÂN TIÊN 陸雲僊

1. THƯƠNG GHÉT GHÉT THƯƠNG
2. TƯỢNG HÌNH VÂN TIÊN
3. PHÂN LOẠI CHỮ NÔM :
 - CHỮ GIẢ TÁ
 - CHỮ SÁNG TẠO
4. BÀI ĐỌC THÊM
 - TRƯỚC ĐÈN
 - DẦU ĐUI [NGŨ TIỂU]
 - NGŨ VƯỢNG

I. 傷怵怵傷 THƯƠNG GHÉT GHÉT THƯƠNG

481 館浪怵役尋拋
怵菱怵葢怵匏細心
怵菘桀紂多淫
底民典浚沙垵推墻
485 怵菘幽厲多端
遣民隴貂林炭閑分
怵菘五霸紛紜
醜皮耐詐夕民辱因
怵菘叔季分崩
490 暴投最打陵眈緝民
傷罨傷德聖人
欺尼宋衛六陳六匡
傷柴顏子拱揚
匹逝沒歲潛塘公名
495 傷翁諸葛才苓
及期漢末包竹配波
傷柴童子高賒
志它固志鬼麻空鬼
傷卧元諒愧愧
500 呂皮執渌吏躡術耜
傷翁翰愈庄埋
巖豨廁表最苔移賒
傷排廉洛包蚩
被廁嘔逝術茹教民
505 祐戈經史叅吝
婣分吏怵婣分吏傷

Quán rằng: "Ghét việc tầm phào,
Ghét cay ghét đắng ghét vào tới tâm.
Ghét đời Kiệt Trụ đả dâm,
Để dân đến nổi sa hầm sẩy hang.
Ghét đời U Lệ đả đoan,
Khiến dân luống chịu làm than muôn phần.
Ghét đời Ngũ Bá phân vân,
Chuộng bề dối trá làm dân nhọc nhằn.
Ghét đời Thúc Quý phân băng,
Sớm đầu tối đánh lằng nhằng rối dân.
Thương là thương đức thánh nhơn,
Khi nơi Tống Vệ lúc Trần lúc Khuông.
Thương thầy Nhan Tử dở dang.
Ba mươi mốt tuổi tách đàng công danh.
Thương ông Gia Cát tài lành,
Gặp kỳ Hớn mạng đã đành phui pha.
Thương thầy Đông Tử cao xa,
Chí thời có chí ngôi mà không ngôi.
Thương người Nguyên Lượng nguì nguì,
Lỡ bề giúp nước lại lui về cày.
Thương ông Hàn Dũ chẳng may,
Sớm dựng lời biểu tối đày đi xa.
Thương bài Liêm Lạc đã ra,
Bị lời xua đuổi về nhà giáo dân.
Xem qua kinh sử mấy lần,
Nửa phần lại ghét nửa phần lại thương".

II. TƯỢNG HÌNH VÂN TIÊN 像形雲仙

西樓靨點郎巴
270 月娥隴仍恟悻分命
移躡跗準花庭
祜媵耒吏嚙情故人
嘆浪流水高山
尋市暄鄧啗彈知音
275 字情強想強深
悶波苦濼悶淫苦派
瀉瀉坦曠矣賤
唉埃芟底朱埃切煩
阻匏卞褻筆硯
280 達槃香案祝愿神灵
漏漏没忒悉誠
尅跗没幅像形雲仙
嘆浪豔淡山川
字恩底脍字緣染愁

Tây lầu trổng điểm sang ba,
Nguyệt Nga luống những xót xa phận mình.
Dời chơn ra chón hoa đình,
Xem trắng rồi lại chạnh tình cố nơn.
Than rằng : “Lưu thủy cao sơn ,
Ngày nào nghe đặng tiếng đờn tri âm
Chữ tình càng tưởng càng thâm,
Muốn pha khó lợt muốn dầm khó phai.
Vơi vơi đất rộng trời dài,
Hỡi ai nỡ để cho ai đeo phiền .”
Trở vào bèn lấy bút nghiên,
Đặt bàn hương án chúc nguyện thần linh.
Lầu lầu một tám lòng thành,
Vẽ ra một bức tượng hình Vân Tiên.
Than rằng: “Ngàn dặm sơn xuyên,
Chữ ơn để dạ chữ duyên nhuộm sầu.”

NGUỒN: NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU (1822-1888). *Lục Vân Tiên Ca Diễn*, Abel Des Michels.
PARIS : ERNEST-LEROUX, ÉDITEUR. 1883

III. PHÂN LOẠI CHỮ NÔM

Xét một chữ Hán ta lưu ý đến *hình dáng*, *âm Hán-Việt* và *nghĩa* của chữ đó.

Trong giai đoạn đầu, chữ giả tá, mượn tạm, được dùng khá nhiều. Lần lần, chữ sáng tạo thay thế chữ giả tá, làm chữ Nôm trong sáng hơn. Chữ Nôm chia ra làm hai loại chính :

CHỮ VAY MƯỢN HAY GIẢ TÁ (mượn tạm) và CHỮ SÁNG TẠO .

Chữ GIẢ TÁ 80%: Có ba trường hợp vay mượn nguyên dạng chữ Hán làm chữ Nôm :

1. chỉ mượn âm đọc : 浪尋拋芟葶細底典淫沙林炭皮投最陵咷傷欺尼六柴揚沒
潜苓及配波賒它固麻呂皮渌吏庄埋最苔被嘔茹戈吝點郎仍未尋鄧啗悶
波淫派瀉唉埃底朱切阻卞達槃祝漏淡底緣染愁移躡準
2. chỉ mượn ý nghĩa : 役遣歲字
3. mượn cả hai, âm và nghĩa : 館心桀紂多淫民幽厲端分五霸紛紜詐辱因叔季崩
打德聖人宋衛陳匡顏子塘公名翁諸葛才期漢末童高志鬼空元諒翰愈表
排廉洛教經史西樓月娥命花庭情故嘆流水高山彈知音想深苦煩筆硯香
案愿神灵誠幅像形雲仙山川恩

CHÚ THÍCH :

1) Phần chỉ âm của một chữ sáng tạo có thể dùng làm chữ **GIẢ TÁ**. Thí dụ:

拑 (sẩy) = Ý 扌 (thủ) + âm 仕 (sĩ)	→ 仕 (sĩ) sẩy
墪 (hang) = Ý 土 (thổ) + âm 香 (hương)	→ 香 (hương) hang
閑 (muôn) = Ý 万 (vạn) + âm 門 (môn)	→ 門 (môn) muôn
穰 (rộng) = Ý 廣 (quảng) + âm 弄 (lộng)	→ 弄 (lộng) rộng
𨔵 (dài) = Ý 廣 (quảng) + âm 曳 (duệ)	→ 曳 (duệ) dài
𦵑 (nữ, nữ) = Ý 艸 (thảo) + âm 女 (nữ)	→ 女 (nữ) nữ
忖 (tám) = Ý 片 (phiến) + âm 心 (tâm)	→ 心 (tâm) tám
忝 (lòng) = Ý 心 (tâm) + âm 弄 (lộng)	→ 弄 (lộng) lòng
𨔵 (ra) = Ý 出 (xuất) + âm 升 (la)	→ 升 (la) ra [羅 → 升 (la)]

2) Chữ 逝 (mười) = Ý 十 (thập) + âm 迈 (mại); thành phần 邁 (mại) thường được viết tắt 迈 hoặc 𨔵 và chữ **mười** có dạng viết tắt 辻, 逝 với phần chỉ âm khó giải thích .

Tóm lại, thường có sáu cách viết chữ mười = 10 : 邁, 逝, 辻, 逝, 邁, 迈 ; hai chữ sau, theo chú thích 1, là phần chỉ âm dùng làm chữ GIẢ TÁ (mại) chỉ số 10 .

3) Chữ 怙 (ghét) viết tắt từ chữ 慄 (ghét), bỏ phần 系, 慄 (ghét) = Ý 卜 (tâm) + âm 結 (kết)

[怙 (hát) sợ hãi]

慄 (ghét) : 忝愞坦慄拯傷戾禽賸膝罌方瘕癩

Trời hờn đất **ghét** chẳng thương, Một mình bùi béo bốn phương gầy mòn (Thiên Nam Ngữ Lục, câu 2277-2278).

怙 (ghét) : 腰饒芙枕拱制怙饒檣豆苔棚空怙

Yêu nhau trầu chằm cũng chơi, **Ghét** nhau cau đậu đầy khơi không màng (Thanh Hóa Quang Phong, trang 27b).

4) Câu 503-504 : 傷排蕪洛苞𨔵 被痢嘔逝術茹教民 Thương **bài** Liêm Lạc đã ra, Bị **lời** xua đuổi về nhà giáo dân. Thông thường các bản Lục Vân Tiên được ghi chép lại theo trí nhớ nên dị bản rất nhiều , bản Abel Des Michels không tránh khỏi lỗi lầm của người chép : ‘**bài** Liêm Lạc’ có thể là ‘thầy Liêm, Lạc’ chỉ các triết gia đời Tống ở Liêm Khê (Chu Đôn Hi) và Lạc Dương (Trình Hạo , Trình Di) [theo chú thích của Trần Nghĩa]. Còn ‘Bị **lời** xua đuổi ...’ có thể là ‘Bị **đời** xua đuổi ...’ rõ nghĩa hơn .

IV. HAI BÀI ĐỌC THÊM

1. TRƯỚC ĐÈN 耀烱

- 001 耀烱帖嚙西明
 嚙嚙仁孛人情嚙嚙
 埃埃咯唳齋聒
 掙嚙鞞耀苓唳身齧
005 躑时忠孝濫頭
 媽辰節行囉句撈舩
 醜馱孛郡東城
 蓼斧孛嚙匪情鷓鷃
 齧馱唳孛賢苓
010 修仁積德巖生昆賢
 嚙矜咁蓼雲仙
 躑啞仁糝藝專學行
 躑柴爇史焮經
 朥嚙色晉璘程勞刀
015 文它起鳳騰蛟
 武添三畧六帽埃皮
 嚙聒令搗科期
 云仙臥襪尊師嚙術
 朥馱齧醒嚙駟
020 包鮮氣象吏吹精神
 吟它躑會風雲
 馱馱埃拱立身聒呢
- Trước đèn xem chuyện Tây minh
Gãi cười hai chữ nhờn tình éo le
Ai ai lẳng lẳng mà nghe
Dữ răn việc trước, lành dè thân sau
Trai thời trung hiếu làm đầu
Gái thời tiết hạnh là câu trau mình
Có người ở quận Đông Thành
Lục Ông chữ đặt phi tình yén anh
Vợ chồng ăn ở hiền lành
Tu nhờn tích đức, sớm sanh con hiền
Đặt tên là Lục Vân Tiên
Tuổi vừa hai tám, nghề chuyên học-hành
Theo thầy nấu sủi sôi kinh
Tháng ngày bao quản sân Trình lao đao
Văn đà khởi phượng đẳng giao
Võ thêm tam lược, lục thao ai bì
Xây nghe lệnh mở khoa kỳ
Vân Tiên vào lạy tôn sư xin về
Bấy lâu cửa thánh dựa kê
Đã tươi khí tượng lại xuê tinh thần
Nay đà gặp hội phong vân
Người người ai cũng lập thân buổi này

NGUỒN: NGUYỄN ĐÌNH CHIẾU (1822-1888). *Lục Vân Tiên Truyện* 蓼雲仙傳
Gia Định Thành, Duy Minh Thị Đính Chánh, Kim Ngọc Lâu Tàng Bản (1874)

2. DẦU ĐUI 油𦉰

- 2791 油𦉰麻侍道茹
 群欣固昧斧吒庄榦
 他𦉰麻塊名洳
 群欣固昧唳洳羶羶
2795 他𦉰麻邛鎗命
 群欣固昧𦉰形鬢鬢
 創之躑腿羶裘
- Dầu đui mà giữ đạo nhà
Còn hơn có mắt ông cha chẳng thờ,
Thà đui mà khỏi danh nhờ,
Còn hơn có mắt ăn dơ tanh rình.
Thà đui màặng trọn mình,
Còn hơn có mắt đổi hình tóc râu.
Sáng chi theo thói chiêm cầu,

	育昂庄兑让頭固埃	Dọc ngang chẳng đoái trên đầu có ai.
	創之忱色貪財	Sáng chi đăm sắc, tham tài,
2800	矚悉人慾祝災禍歪	Lung lòng nhờn dục chúc tai họa trời.
	創之讒佞蹊莪	Sáng chi sàm nịnh theo đời,
	矚榮埋辱芒廁是非	Nay vinh mai nhục mang lời thị phi.
	創之仁菱補矝	Sáng chi nhờn nghĩa bỏ đi,
	討誼庄别弄佞天倫	Thảo ngay chẳng biết lỗi nghi thiên luân.
2805	体耒丩役冲塵	Thấy rồi muôn việc trong trần,
	吁群弑字心神於些	Xin còn hai chữ "tâm thần" ở ta.

NGUỒN: NGUYỄN ĐÌNH CHIỂU (1822-1888). *Ngữ Tiểu Vấn Đáp Nho Y điển Ca*,
辛亥年式月拾五日琴錄漁樵問答儒醫演歌南中隱士晦齋阮修拱 (1911).

3. TỪ VỰNG

ai ai	埃埃	đăm sắc	忱色	lao đao	劳刀
ai bì	埃皮	đăng giao	騰蛟	lập thân	立身
ai cững	埃拱	danh nhơ	名洳	lệnh mở	令攜
ăn dơ	唉洳	đạo nhà	道茹	lỗi nghi	弄佞
ăn ở	唉孺	đặt tên là	嗒唌咁	Lục Ông	蓼翁
bao quản	色晉	đổi hình	駟形	lục thao	六韜
bấy lâu	矚數	Đông Thành	東城	Lục Vân Tiên	蓼雲仙
bỏ đi	補矝	éo le	噎噎	lung lòng	矚悉
buổi này	暝呢	gãm cười	噉嗤	mà đặng	麻邛
chẳng biết	庄别	gặp hội	汲會	mà giữ	麻侍
chẳng thờ	庄榦	hai chữ	弑字	mà khỏi	麻塊
chiên cầu	羶裘	hai chữ	仁苜	mà nghe	靡暄
chúc họa	祝禍	hai tám	仁糝	mai nhục	埋辱
chúc tai	祝災	hiền lành	賢苓	mang lời	芒廁
có mắt	固昧	họa trời	禍歪	muôn việc	丩役
có người	醜𪗇	học-hành	孳行	nấu sử	爇史
con hiền	昆賢	khí tượng	氣象	nay đà	矚它
còn hơn	群欣	khoa kỳ	科期	nay vinh	矚榮
cửa thánh	朥𪗇	khởi phượng	起鳳	nghề chuyên	藝專
dầu đui	油𪗇	là câu	囉句	người người	𪗇𪗇
dữ lành	持苓	lại xuê	吏吹	nhờn dục	人慾
dựa kê	噸𪗇	làm đầu	濫頭	nhờn nghĩa	仁菱
đã tươi	苞鮮	lẳng lẳng	咯噎	nhờn tình	人情

LÊ VĂN ĐĂNG
GIỚI THIỆU CHỮ NÔM CẤP MỘT

ở quận	襄郡	tham tài	貪財	trọn mình	鎗命
ở ta	於些	thân sau	身歟	trong trần	冲塵
ông cha	翁吒	tháng ngày	朥𠵼	trung hiếu	忠孝
phỉ tình	匪情	thảo ngay	討𠵼	trước đèn	燭烟
phong vân	風雲	thấy rồi	体耒	tu nhơn	修仁
răn dè	隣啖	theo đời	蹺蓑	tuổi vừa	轆跛
sàm nịnh	讒佞	theo thầy	蹺柴	văn đà	文它
sân Trình	隣程	theo thói	蹺腿	Vân Tiên	云仙
sáng chi	創之	thị phi	是非	vào lạy	飢禱
sôi kinh	炊經	thiên luân	天倫	việc trước	鞭髡
sớm sanh	巖生	tích đức	積德	vợ chồng	羈馱
tai họa	災禍	tiết hạnh	節行	võ thêm	武添
tam lược	三畧	tinh thần	精神	xảy nghe	咿𠵼
tâm thần	心神	tóc râu	鬚鬢	xem chuyện	𠵼𠵼
tanh rình	羶羶	tôn sư	尊師	xin còn	吁群
Tây Minh	西明	trai gái	𠵼𠵼	xin về	𠵼術
thà đui	他𠵼	trau mình	撈𠵼	yến anh	鸚鵡

HẾT BÀI BẢY